

УДК 94(437)

Степан Василюшин

**УКРАЇНА-РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ:
СПІВРОБІТНИЦТВО У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ (2005 – ПОЧАТОК 2010 РР.)**

У статті на основі широкої джерельної бази розкрито політичні аспекти українсько-білоруських відносин упродовж 2005 – початку 2010 рр., досліджує напрямки та пріоритети двосторонніх взаємин.

Ключові слова: Україна, Республіка Білорусь, політичні відносини, договір, зовнішня політика.

Відносини між Україною і Республікою Білорусь мають багатовікову історію, що характеризується взаємовигідним двостороннім співробітництвом. Разом з тим, сучасні міждержавні українсько-білоруські взаємини не можна назвати простими й однозначними. Це обумовлено тим, що Україна і Республіка Білорусь відрізняються за ступенем розвитку демократії, а також мають відмінні зовнішньополітичні вектори. Україна ще після Помаранчевої революції 2004 р. обрала курс на демократизацію політико-економічної системи та поступову інтеграцію до єдиного європейсько-атлантичного простору. Республіка Білорусь, навпаки, продовжує залишатися державою з авторитарним стилем управління і розширювати співпрацю з Російською Федерацією, складаючи основу Євразійського економічного союзу.

У цьому контексті особливо важливим в українсько-білоруських відносинах є співробітництво у політичній сфері. На наш погляд, це обумовлено тим, що вивчення політичної складової міждержавних взаємин дасть змогу визначити загальні тенденції співпраці між Україною і Республікою Білорусь, окреслити значення і роль України як посередника у налагодженні політичного діалогу між Європейським Союзом та Республікою Білорусь, спрогнозувати розвиток співробітництва між двома державами у короткостроковій перспективі.

Метою статті є аналіз політичних відносин між Україною і Республікою Білорусь впродовж 2005 – початку 2010 рр., коли українсько-білоруське міждержавне співробітництво характеризувалося змінною інтенсивністю, а двосторонні взаємини еволюціонували від кризових до найбільш активних політичних зв'язків.

Завдання дослідження полягають у висвітленні основних тенденцій розвитку українсько-білоруських політичних контактів впродовж 2005 – початку 2010 рр., обґрунтуванні моделі реалізації взаємин між Україною і Республікою Білорусь та їх трансформації на рівень стратегічного партнерства, розкритті місця українсько-білоруських стосунків у структурі міжнародних відносин.

Дослідження досвіду українсько-білоруських політичних взаємин викликає значний науковий інтерес серед українських та білоруських дослідників. Вагомий внесок у розробку досліджуваної теми здійснили С. Макєєв [1], М. Плаксенко [2], Г. Максак [3], Л. Чекаленко [4], В. Литвин [5], Д. Юрчак [6], А. Тихомиров [7], В. Снапковський [8] та ін. На особливу увагу заслуговують матеріали фонду посольства України в Республіці Білорусь (фонд 8) Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України. Крім того, цінними для нас стали документи і матеріали, що містяться на офіційних сайтах глави держави, парламенту й міністерств України та Республіки Білорусь.

В історії двосторонніх відносин України з Республікою Білорусь можна виділити період 2005 – початку 2010 рр., коли міждержавні взаємини у політичній сфері характеризувалися змінною інтенсивністю. Нижня хронологічна межа обумовлена зміною геополітичного курсу України внаслідок Помаранчевої революції, який не передбачав поглиблення політичних відносин з колишніми республіками СРСР. Верхня хронологічна межа пов'язана з погіршенням українсько-білоруських відносин в результаті президентських виборів в Україні та пожвавленням українсько-російських контактів, яке припало на пік напруження у російсько-білоруських політичних взаєминах.

Упродовж 2005 – початку 2010 рр. динаміка українсько-білоруських політичних відносин розгорталася за висхідним шляхом: від кризи у міждержавному співробітництві до трансформації двосторонніх взаємин на рівень стратегічного партнерства.

Погіршення політичних контактів між Україною та Республікою Білорусь розпочалося одразу після Помаранчевої революції 2004 р. в Україні. Обрання Президентом України В. Ющенка, який виступав за інтеграцію України до західноєвропейських міждержавних структур, негативно вплинуло на динаміку українсько-білоруських політичних взаємин. Офіційний Мінськ розцінив зміну політичної еліти в Україні як спробу західних країн розширити свій вплив на пострадянському просторі. Очевидно, білоруська верхівка боялася, що наступною в процесі зміни правлячих еліт

може виявитися саме вона [9]. Слід зауважити, що побоювання білоруського керівництва не були безпідставними, оскільки представники США та України постійно наголошували на необхідності демократизації Республіки Білорусь. Так, 4 квітня 2005 р. Президент США Дж. Буш та Президент України В. Ющенко підписали спільну заяву «Порядок денний українсько-американського стратегічного партнерства у новому сторіччі», в якій, зокрема, наголошувалося: «Ми обіцяємо спільно працювати задля підтримки поступу свободи у таких країнах, як Куба і Білорусь» [10]. Варто зазначити, що така позиція України відповідала її новим геополітичним цілям, оскільки після Помаранчевої революції Україна заявила про себе як про державу, яка здатна просувати демократичні перетворення на пострадянському просторі.

Президент Білорусі О. Лукашенко розцінив дії України як втручання у внутрішні справи суверенної держави і заявив: «Демократизувати Білорусь ми будемо самі. І помічники нам тут не потрібні ні з Києва, ні з Вашингтона, ні з інших міст планети. Ми в стані самі розібратися з власними проблемами. У них проблем більше, ніж у нас, нехай їх і вирішують» [11]. Крім того, заступник начальника управління інформації Міністерства закордонних справ Республіки Білорусь Р. Єсін заявив, що спільна заява Президентів України та США свідчить про несамостійність зовнішньої політики України [11]. Прес-служба Міністерства закордонних справ України оперативно відреагувала на такі висловлювання білоруського керівництва і в офіційному коментарі підкреслила, що розвиток демократії, повага і захист основних прав та свобод людини є наріжним каменем нового зовнішньополітичного курсу України. Разом з тим, зазначили в МЗС, Україна високо оцінює двосторонні українсько-білоруські відносини, а відтак залишається відкритою до діалогу і взаємовигідного співробітництва [11]. Отже, незважаючи на різкі заяви білоруського керівництва Україна підтвердила свою готовність розвивати двосторонні українсько-білоруські взаємини.

Окремої уваги заслуговує позиція України на 61-й сесії комісії ООН з прав людини. 14 квітня 2005 р. у Женеві українська делегація, незважаючи на спротив представників Росії та Білорусі, підтримала резолюцію ООН, яка засудила Республіку Білорусь за систематичне порушення прав людини. У резолюції комісія ООН висловила занепокоєння процесом організації і проведення виборів у Білорусі, арештами і затриманнями, переслідуванням та закриттям неурядових організацій, незалежних ЗМІ, опозиційних політичних партій [12]. Результати голосування викликали жорстку реакцію з боку Білорусі. Так, офіційний представник Республіки Білорусь при женецькому відділі ООН С. Алейнік назвав резолюцію черговою спробою сформулювати у міжнародного співтовариства перевернене уявлення про ситуацію в країні, з метою виправдати бажання її співавторів втручатися у внутрішні справи суверенної держави. Крім того, С. Алейнік висловив розчарування позицією України під час голосування, зазначивши: «Сусіди, які поважають один одного, так себе не поведуть. Ми переконані, що дружні відносини між нашими народами зуміють у майбутньому взяти гору над відвертою політичною кон'юнктурою, продемонстрованою делегацією України в Женеві» [12]. Слід зауважити, що зазначена подія викликала неоднозначну реакцію і в Україні, однак засвідчила концептуально нову позицію українського керівництва – не йти на компроміс всупереч принципам демократії.

Погіршення українсько-білоруських взаємин не сприяло розширенню політичних контактів на найвищому рівні. Упродовж 2005 р. двосторонні зустрічі між главами обох держав відбувалися виключно в рамках міжнародних політичних форумів [6, с. 77].

27 серпня 2005 р. у Казані відбулися двосторонні переговори Президента України В. Ющенка з Президентом Білорусі О. Лукашенком в рамках саміту глав держав-учасниць СНД [13]. У ході зустрічі було досягнуто домовленості про проведення в Мінську у вересні 2005 р. зустрічі прем'єр-міністрів обох держав та вироблення спеціального документа – «дорожньої карти», яка мала відображати основні напрямки вирішення актуальних питань двосторонніх відносин. Президент України В. Ющенко позитивно оцінив результати переговорів, підкресливши, що у нього з президентом Білорусі відбувся чесний, конструктивний і результативний діалог. О. Лукашенко після зустрічі заявив, що всі існуючі розбіжності в українсько-білоруських відносинах не нові, однак ніколи взаємини між Білоруссю і Україною не будуть поганими [14]. Варто зазначити, що хоч за підсумками переговорів глави обох держав висловили готовність спільно вирішувати наявні проблемні питання білорусько-українських взаємин, однак такий формат переговорів не сприяв розвитку двостороннього співробітництва.

З осені 2005 р. формат відносин між Україною та Республікою Білорусь зазнав змін. Враховуючи низку зовнішніх та внутрішніх факторів, керівництво України намагалося зосередитися на економічному аспекті відносин, не акцентуючи уваги на проблемах внутрішньополітичного устрою Республіки Білорусь [3]. Вже у вересні 2005 р. секретар РНБО України А. Кінах задекларував чітку позицію України – жорстко протидіяти будь-яким спробам міжнародної ізоляції Білорусі [15]. Частковий перегляд Україною моделі співробітництва з Республікою Білорусь був

обумовлений чинником посилення впливу Росії, однак більшою мірою це було викликано виборчою кампанією до Верховної Ради України [15].

Окремо слід відзначити відмову українського керівництва приєднатися до санкцій Європейського Союзу відносно Білорусі, які вводили обмеження проти окремих посадових осіб. Так, 16 листопада 2005 р. Президент України В. Ющенко під час зустрічі у Парижі з представниками провідних політичних кіл Франції заявив, що Україна хоче бачити Білорусь демократичною та процвітаючою країною і виступає проти її міжнародної політичної ізоляції [15]. Слід зазначити, що така принципово відмінна від країн ЄС позиція України стосовно санкцій проти Білорусі була зумовлена прагненням українського керівництва налагодити міждержавний політичний діалог.

Надалі, впродовж 2006 р. розвиток двосторонніх відносин базувався на чіткому розподілі політичного та економічного аспектів співробітництва. Обидві держави намагалися не акцентувати уваги на політичних розбіжностях, а зосередилися на розширенні двосторонніх економічних взаємин [3].

Після обрання 19 березня 2006 р. О. Лукашенка Президентом Білорусі на новий термін Україна погодилася з висновками спостережної місії ОБСЄ і назвала президентські вибори недемократичними [15]. Так, В. Ющенко виступаючи в данському парламенті, зазначив, що Київ солідарний з позицією ЄС відносно ситуації в Білорусі. Разом з тим, Президент України наголосив, що ЄС повинен врахувати той факт, що обидві країни безпосередні сусіди і Київ зацікавлений в демократизації політики офіційного Мінська. Крім того, В. Ющенко повідомив, що планує зустрітися з О. Лукашенком і обговорити питання формування нової моделі двосторонніх відносин у контексті євроінтеграційних прагнень України [15]. Отже, зустріч між Президентами України і Республіки Білорусь була необхідною для активізації політичних українсько-білоруських взаємин.

Важливим етапом двостороннього українсько-білоруського співробітництва у політичній сфері впродовж 2005 – початку 2010 рр. можна вважати зустріч Президента Білорусі О. Лукашенка з українськими журналістами, яка відбулася 23 листопада 2006 р. Варто зазначити, що такий формат зустрічі вперше був використаний для залучення українських засобів масової інформації. Незважаючи на неоднозначне ставлення українських ЗМІ до О. Лукашенка через скандали, пов'язані із затриманням у Білорусі на початку 2006 р. українських журналістів, на зустріч з главою держави прибуло близько 40 чоловік [15]. У ході бесіди з журналістами О. Лукашенко заявив, що у Республіки Білорусь і України немає таких розбіжностей, які можуть розірвати історично сформовані добросусідські міждержавні взаємини. Разом з тим, Президент Білорусі підтвердив свою готовність до широкомасштабного двостороннього політичного співробітництва з Україною за умови невтручання з боку третіх країн. Окреме місце під час розмови з українськими журналістами зайняло питання українсько-білоруських міждержавних зв'язків. Так, на запитання журналіста газети "Голос України" оцінити стан міждержавних відносин, О. Лукашенко зазначив, що цей компонент двосторонніх політичних взаємин треба розвивати і Республіка Білорусь готова до тісної співпраці на цьому рівні [16].

Через п'ять днів, 28 листопада 2006 р. у Мінську відбулася зустріч Президента України В. Ющенка з Президентом Республіки Білорусь О. Лукашенком в рамках саміту глав держав-учасниць СНД [13]. У ході бесіди сторони обмінялися думками з широкого кола питань розвитку двосторонніх відносин. Слід зазначити, що на 28 листопада 2006 р. у В. Ющенка був запланований офіційний візит до Хорватії, однак українська сторона перенесла його, що свідчило про перегляд формату українсько-білоруських відносин [15].

Варто зауважити, що основним результатом зустрічі глав обох держав на мінському саміті країн-учасниць СНД стало зміцнення співпраці між Секретаріатом президента України і Адміністрацією президента Республіки Білорусь. Вже 14 грудня 2006 р. відбувся візит голови Секретаріату президента України В. Балого в Республіку Білорусь [15]. У ході зустрічі з головою адміністрації президента Білорусі Г. Невігласом, В. Балого наголосив, що необхідно сформулювати нову модель українсько-білоруських взаємин. Крім того, сторони обговорили питання підготовки зустрічі президентів України і Білорусі в Чорнобилі у лютому-березні 2007 р. Під час візиту президента Республіки Білорусь у Чорнобиль було заплановано обговорити як низку питань двосторонніх взаємин, так і розширення регіонального співробітництва, зокрема, можливість приєднання Республіки Білорусь до ОДЕР-ГУАМ [15].

Однак запланований на 2007 р. візит О. Лукашенка в Україну не відбувся. Офіційної заяви з поясненням причин перенесення зазначеного візиту не зробила жодна зі сторін [15]. У той же час, однією з причин можна назвати жорстку позицію офіційного Мінська у питанні демаркації міждержавного кордону. Прив'язка ратифікації білоруським парламентом договору між Україною та Республікою Білорусь про державний кордон з питанням погашення Україною корпоративного

боргу підприємств початку 90-х рр, зробила заплановану зустріч між президентами України та Білорусі невідомою для обох держав [15].

Наприкінці 2007 р. у зв'язку з політичною кризою на Україні (оголошення дострокових парламентських виборів) питання налагодження українсько-білоруських політичних відносин взагалі не перебувало на порядку денному. Республіка Білорусь зайняла нейтральну позицію відносно оцінки дострокових виборів до Верховної Ради України і офіційно не висловлювала підтримки жодній з політичних сил. Таким чином, упродовж 2007 р. через низку розбіжностей українсько-білоруські політичні відносини не зазнали змін, а домінуючими залишалися двосторонні економічні зв'язки.

Початком формування нової моделі українсько-білоруських політичних взаємин можна вважати 2008 р. Незважаючи на відсутність упродовж вказаного р. зустрічей між главами обох держав, Європейська програма сусідства створила сприятливі передумови налагодження політичного діалогу між Україною та Республікою Білорусь [1]. Так, у червні 2008 р. на протидію Середземноморському Союзу, пролобійованому Францією, Польща спільно зі Швецією ініціювали проект «Східне партнерство», який передбачав двосторонню та багатосторонню співпрацю країн ЄС з Україною, Молдовою, Азербайджаном, Вірменією, Грузією і, за певних умов, Білоруссю [2]. Окремі застереження відносно Республіки Білорусь полягали у необхідності провести демократичні перетворення у країні та продовжити діалог офіційного Мінська з європейськими інституціями [1]. Разом з тим, за слушним зауваженням М. Плаксенко, особливістю проекту «східне партнерство» стало посилення пропозицій Білорусі, яка до цього часу ще не була охоплена жодною багатосторонньою ініціативою ЄС [2]. За таких умов і з огляду на готовність білоруського керівництва налагодити відносини з ЄС, Україна взяла на себе роль «адвоката» у зближенні позицій ЄС і Республіки Білорусь.

Пожвавлення політичних взаємин між Україною та Білоруссю розпочалося вже з перших місяців 2009 р., коли було поновлено контакти на найвищому рівні. Це обумовлено низкою чинників: для Білорусі необхідно було розширення співробітництва з країною, яка створювала умови для налагодження відносин з ЄС, а Україна прагнула посилити свої зовнішньополітичні позиції на пострадянському просторі.

20 січня 2009 р. в Чернігові відбулася зустріч Президента України В. Ющенка і Президента Білорусі О. Лукашенка. Під час візиту відбулися переговори стосовно широкого кола питань, які становили взаємний інтерес. Ця зустріч стала початком нового етапу у розвитку українсько-білоруських відносин. Було підкреслено, що між Україною і Республікою Білорусь ніколи не було і не буде проблем, а двосторонні відносини обидві держави будують на принципах взаєморозуміння та добросусідства, що дає можливість підняти українсько-білоруські відносини на якісно новий рівень. Сторони позитивно оцінили високу динаміку торговельно-економічних відносин та висловили готовність тісніше співпрацювати з міжнародних питань, зокрема в рамках проекту «Східне партнерство». У ході зустрічі О. Лукашенко подякував своєму українському колезі за підтримку Білорусі у налагодженні діалогу з ЄС і США [17].

Окремо слід відзначити підписання у ході даного візиту Консульської конвенції між Україною та Республікою Білорусь [18, арк. 1–20]. Зокрема, в тексті зазначалося: «Україна і Республіка Білорусь вирішили укласти Конвенцію і домовилися захищати права та інтереси обох держав, їх громадян та юридичних осіб, надавати їм допомогу і сприяння; сприяти розвитку дружніх відносин та співробітництва між Договірними Сторонами...» [18, арк. 4].

Наступна зустріч між главами обох держав відбулася 6 травня 2009 р., коли В. Ющенко відвідав з робочим візитом Республіку Білорусь. У ході зустрічі президенти України та Білорусі провели переговори з найважливіших питань двостороннього співробітництва, регіональної політики, а також узгодили позиції відносно участі обох країн в ініціативі ЄС «східне партнерство». За підсумками переговорів О. Лукашенко заявив, що білоруська сторона зацікавлена в реалізації тих проектів «східного партнерство», які відповідають її національним інтересам. У свою чергу Президент України В. Ющенко зазначив, що Київ і Мінськ мають дуже схожі позиції відносно участі в проекті «Східне партнерство», оскільки обидві держави прагнуть використати його потенціал для покращення внутрішньополітичного та внутрішнього економічного становища [19].

Через шість місяців, 4–6 листопада 2009 р. відбувся перший за останні 12 років офіційний візит Президента Білорусі О. Лукашенка в Україну, у ході якого відбулися зустрічі з Президентом України В. Ющенком, головою Верховної Ради В. Литвином та прем'єр-міністром Ю. Тимошенко. У ході зустрічі між президентами обох країн була досягнута домовленість про направлення на ратифікацію до білоруського парламенту договору між Україною та Республікою Білорусь про державний кордон [20]. Сторони також підкреслили, що питання з борговими зобов'язаннями України вирішене шляхом надання пільгових цін на українську електроенергію, що постачається до Білорусі [3]. Торкуючись розвитку політичних відносин з Україною, Президент Білорусі відзначив

значне погравлення двосторонніх відносин та їх вихід на рівень стратегічного партнерства. Під час бесіди О. Лукашенка з Головою Верховної Ради України В. Литвином обговорювалися питання співробітництва між вищими законодавчими органами двох держав. За підсумками візиту сторони підписали низку двосторонніх документів, серед яких меморандум між МЗС України і МЗС Республіки Білорусь про взаємодію у реалізації взаємовигідних проектів в рамках ініціативи Європейського Союзу «східне партнерство» та протокол про обмін ратифікаційними грамотами Консульської конвенції між Україною і Республікою Білорусь [20]. Таким чином, офіційний візит Президента Білорусі за своїми результатами став важливим етапом у розбудові українсько-білоруських політичних взаємин.

На початку 2010 р. формат двосторонніх українсько-білоруських взаємин зазнав змін. Обрання на початку 2010 р. Президентом України В. Януковича сприяло активізації українсько-російських контактів, яка припала на пік напруження у російсько-білоруських політичних взаєминах [3]. За таких умов спостерігалось певне погіршення динаміки українсько-білоруських відносин.

Отже, динаміка взаємин на найвищому рівні упродовж 2005–2010 рр. розгорталася за висхідним шляхом: від відсутності конструктивного діалогу до налагодження регулярних політичних комунікацій. У ході політичних контактів між Президентами України та Білорусі було налагоджено міждержавний діалог з ключових питань двостороннього співробітництва. Крім того, візити на рівні президентів сприяли українсько-білоруській взаємодії в рамках проекту ЄС «східне партнерство».

Важливою складовою двосторонніх українсько-білоруських політичних взаємин впродовж 2005 – початку 2010 рр. були відносини на рівні глав урядів. 18 жовтня 2005 р. з робочим візитом Республіку Білорусь відвідав прем'єр-міністр України Ю. Єхануров [21]. У ході переговорів прем'єр-міністра України з керівництвом Республіки Білорусь було обговорено низку важливих питань двостороннього співробітництва: розвиток політичних взаємин, міждержавні торговельно-економічні зв'язки, завершення міжнародно-правового оформлення українсько-білоруського державного кордону, розширення договірно-правової бази, зокрема підписання Консульської конвенції між Україною та Республікою Білорусь, білорусько-російські інтеграційні зв'язки [22, арк. 43]. За підсумками переговорів президент Білорусі О. Лукашенко висловив задоволення основними тенденціями, які склалися у взаємовідносинах між Білоруссю і Україною у сфері політики та дипломатії [23]. У наступні роки глави українського уряду вели переговори з керівниками Ради Міністрів Республіки Білорусь. Зокрема, упродовж даного періоду відбулися дві основні зустрічі такого типу: 25 листопада 2006 р. (зустріч прем'єр-міністра України В. Януковича з прем'єр-міністром Білорусі С. Сидорським у рамках саміту глав урядів держав-учасниць СНД) та 12 червня 2009 р. (робочий візит прем'єр-міністра Білорусі С. Сидорського до України, під час якого відбулася двостороння зустріч з президентом України В. Ющенком та прем'єр-міністром Ю. Тимошенко) [21]. У ході зазначених зустрічей домінантою виступала економічна складова двостороннього співробітництва.

Наріжним каменем у розвитку політичних взаємин між Україною та Республікою Білорусь служить діяльність Міністерств закордонних справ України та Білорусі. 18 березня 2005 р. у Мінську в рамках чергового засідання Ради Міністрів закордонних справ держав-учасниць СНД відбулася двостороння робоча зустріч міністра закордонних справ України Б. Тарасюка з міністром закордонних справ Республіки Білорусь С. Мартиновим [24]. В ході переговорів міністри закордонних справ України та Білорусі обговорили перспективи розвитку взаємодії в рамках СНД, питання піднесення ефективності двостороннього співробітництва [25]. Наступна зустріч глав МЗС України та Білорусі відбулася 26 вересня 2005 р., коли в Україні з робочим візитом перебував міністр закордонних справ Республіки Білорусь С. Мартинов. Він провів переговори зі своїм українським колегою Б. Тарасюком, першим віце-спікером українського парламенту А. Мартинюком, виконуючим обов'язки першого віце-прем'єр-міністра А. Кінахом. Головним підсумком цього візиту стала домовленість про проведення в Україні 29 вересня зазначеного р. тристоронньої зустрічі Секретарів рад національної безпеки Білорусі та Польщі з міністром закордонних справ України. Крім того, досягнуто домовленості про візит в першій половині жовтня 2005 р. до Білорусі прем'єр-міністра України Ю. Єханурова. Цей візит, за задумом міністрів, мав передувати двосторонній зустрічі Президентів України і Республіки Білорусь [26].

Черговий робочий візит міністра закордонних справ України до Республіки Білорусь відбувся 19 жовтня 2009 р. Слід зауважити, що впродовж 2006–2009 рр. зустрічей між міністрами закордонних справ України та Білорусі не відбувалося, а відтак цей візит глави МЗС України П. Порошенка у Мінськ мав важливе значення у розвитку двосторонніх відносин. Центральне місце під час переговорів П. Порошенка з міністром закордонних справ Республіки Білорусь С. Мартиновим займали питання підготовки до офіційного візиту Президента Республіки Білорусь в Україну. У ході візиту також обговорено питання прикордонного співробітництва, взаємного доступу товарів на ринки один одного, ярмаркової діяльності. Міністри закордонних справ України та Білорусі досягли

домовленості про взаємодію двох країн як у рамках проекту «східне партнерство», так і в цілому на міжнародній арені [27]. Після завершення переговорів з С. Мартиновим, міністр закордонних справ України П. Порошенко провів бесіду з Президентом Республіки Білорусь О. Лукашенком. Під час зустрічі український міністр наголосив на необхідності інтенсифікації двостороннього політичного співробітництва, а також відзначив вихід міждержавних взаємин на рівень стратегічного партнерства. Білоруський президент відповів, що стратегічні взаємини між Україною та Республікою Білорусь необхідно наповнити новим конкретним змістом [28].

Окремої уваги заслуговує тристороння зустріч міністрів закордонних справ України, Литви та Білорусі, яка відбулася 22 листопада 2009 р. у Києві. Основний акцент в ході зустрічі було зроблено на питаннях взаємодії трьох країн в рамках ініціативи ЄС «східне партнерство». За підсумками переговорів сторони домовилися використовувати транзитні можливості Білорусі для поставок української електроенергії в Литву. Крім того, міністри обговорили спільні дії щодо подальшого спрощення візового режиму, питання взаємодії в рамках проекту «Вікінг», розвиток транспортної інфраструктури, зокрема будівництво автомагістралі «Мінськ-Київ». Особлива увага була приділена комплексу питань розвитку двосторонніх українсько-білоруських відносин [29].

Таким чином, діяльність Міністерств закордонних справ України та Білорусі сприяла розвитку міждержавних відносин. Зустрічі глав МЗС обох держав інтенсифікували українсько-білоруські взаємини впродовж 2005 – початку 2010 рр., засвідчили активізацію політичного діалогу, показали прагнення української сторони всебічно сприяти налагодженню контактів між ЄС та Республікою Білорусь.

Ще одним важливим компонентом українсько-білоруських політичних взаємин у період з 2005 до початку 2010 рр. були міжпарламентські зв'язки. Необхідність розвитку контактів на міжпарламентському рівні обумовлена важливістю законодавчого забезпечення виконання укладених міждержавних угод.

Однією з форм політичної взаємодії на українсько-білоруському міжпарламентському рівні були регулярні засідання міжпарламентської комісії, яка була створена відповідно до Угоди про співробітництво між Національними зборами Республіки Білорусь і Верховною Радою України [6, с. 87]. Перше засідання міжпарламентської комісії відбулося 26–28 березня 2007 р. в Мінську. У ході засідання комісія розглянула питання регламенту і план роботи, стан і основні напрямки розвитку прикордонного співробітництва, взаємодію міжпарламентських делегацій України і Республіки Білорусь на міжнародній арені [15].

Наступна зустріч на міжпарламентському рівні відбулася 25–26 березня 2009 р. в рамках чергового засідання українсько-білоруської міжпарламентської комісії. У ході зустрічі депутати обговорили питання співробітництва в економічній сфері на державному та регіональному рівнях, соціальну і гуманітарну проблематику, співпрацю з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС [15].

Наступним етапом двосторонніх міжпарламентських контактів можна вважати офіційний візит голови Верховної Ради України В. Литвина до Республіки Білорусь, який відбувся 30 червня 2009 р. [30]. Під час візиту відбулися переговори з керівництвом обох палат Національних зборів та Президентом Республіки Білорусь. Особлива увага в ході зустрічі з білоруськими парламентаріями була приділена питанням міжпарламентського співробітництва. Депутати двох країн домовилися інтенсифікувати роботу міжпарламентської комісії з співробітництва Національних зборів Республіки Білорусь і Верховної Ради України і надати їй системного характеру. Сторони висловилися за розширення співпраці в рамках парламентського виміру програми ЄС «східне партнерство». Крім того, голова Верховної Ради України В. Литвин запевнив білоруську сторону в якнайшвидшому прийнятті українським парламентом білоруської поправки до додатку «В» Кіотського протоколу [6, с. 88–89].

Таким чином, проаналізувавши українсько-білоруські політичні відносини впродовж 2005 – початку 2010 рр., слід виокремити два етапи, що характеризуються динамікою двостороннього діалогу. Перший етап (2005–2008 рр.) пов'язаний з кризою українсько-білоруських відносин та відсутністю регулярних політичних комунікацій, другий (2009 – початок 2010 рр.) – це час налагодження конструктивного двостороннього діалогу та трансформації співробітництва на рівень стратегічного партнерства. Партнерство України та Білорусі у досліджуваній період, у першу чергу, слід розглядати як важливу подію у послідовному відстоюванні кожною зі сторін як власних національних інтересів, так і геополітичних та геостратегічних цілей. Двосторонні міждержавні зв'язки також сприяли розвитку співробітництва і партнерства у центрально-східноєвропейському регіоні, зокрема в рамках ініціативи ЄС «східне партнерство». Українсько-білоруські відносини даного періоду, незважаючи на різкі заяви з обох сторін та наявність кризових явищ у взаєминах, характеризуються як динамічні та перспективні. Республіка Білорусь упродовж 2005 – початку 2010 рр. стала важливим стратегічним партнером нашої держави.

Список використаних джерел

1. Макеєв С. Політичні відносини України та Республіки Білорусь на рівні глав держав (2005–2010 рр.) / С. Макеєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///E:/1772-3617-1-SM.pdf>.
2. Плаксенко М. Актуальні питання українсько-білоруських відносин у контексті ініціативи ЄС «Східне партнерство» / М. Плаксенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/St_pr14_15/27.pdf.
3. Максак Г. Україна – Білорусь: горизонт 2020. Особливості розвитку зовнішньої політики України щодо формування українсько-білоруських відносин на довгострокову перспективу / Г. Максак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07746.pdf>.
4. Чекаленко Л. Зовнішня політика України / Л. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
5. Литвин В. М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.) / В. М. Литвин. – К., 2001. – 559 с.
6. Юрчак Д. В. Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений / Д. В. Юрчак. – Витебск, 2012. – 280 с.
7. Тихомиров А. Белорусско-украинские отношения в 1991–2009 гг. / А. Тихомиров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/5209/1/tihomirov_2010_trudy.pdf.
8. Снапковский В. Е. История внешней политики Беларуси / В. Е. Снапковский. – Минск, 2013. – 495 с.
9. «М'яка сила» України в регіоні: інструмент ефективної зовнішньої політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iwp.org.ua/img/myaka_syla_ukr.pdf.
10. Порядок денний українсько-американського стратегічного партнерства у новому сторіччі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usukraine.org/06-02-US-Ukraine_Relations_Press_Release_Ukr.pdf.
11. Лукашенко обвинил Ющенко во вмешательстве во внутренние дела Беларуси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/world/119165-lukashenko-obvinil-yushchenko-vo-vmeshatelstve-vo-vnutrennie-dela-belarusi>.
12. ООН засудила Білорусь за систематичне порушення прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/world/256339-onn-zasudila-bilorus-za-sistematichne-porushennya-prav-lyudini-rosiya-i-bilorus-obureni-pozicieyu-ukrayi>.
13. Політичні контакти між Україною та Білоруссю на рівні глав держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belarus.mfa.gov.ua/ua/ukraine-by/diplomacy>.
14. Сегодня идея создания ЕЭП по-настоящему востребована [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
15. Состояние и перспективы развития двусторонних украинско-белорусских отношений. Часть 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analtic/index.php?ELEMENT_ID=47859.
16. Стенограмма пресс-конференции представителям средств массовой информации Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
17. Беларусь и Украине необходимо сохранить высокую динамику торгово-экономических отношений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
18. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (далі – ГДА МЗС України), ф. 8, оп. 97, спр. 317, 99 арк.
19. Беларусь и Украина должны иметься уровень торгово-экономического взаимодействия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
20. Отношения Беларуси и Украины все больше приобретают характер стратегического партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
21. Політичні контакти між Україною та Білоруссю на рівні глав урядів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belarus.mfa.gov.ua/ua/ukraine-by/diplomacy>.
22. ГДА МЗС України, ф. 8, оп. 97, спр. 318, 60 арк.
23. Президент Беларуси Александр Лукашенко 18 октября 2005 года встретился с Премьер-министром Украины Юрием Ехануровым [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
24. Політичні контакти між Україною та Білоруссю на рівні глав зовнішньополітичних відомств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belarus.mfa.gov.ua/ua/ukraine-by/diplomacy>.
25. Встреча с главами внешнеполитических ведомств стран СНГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
26. О визите Министра иностранных дел Беларуси в Украину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.by/press/news_mfa/dd0109029477ae75.html.
27. Стенограмма подхода к прессе Министра иностранных дел Республики Беларусь Сергея Мартынова в рамках рабочего визита в Минск Министра иностранных дел Украины Петра Порошенко (19 октября 2009 года, МИД Беларуси) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.by/press/news_mfa/c633528eb8257727.html.
28. Александр Лукашенко встретился с Министром иностранных дел Украины Петром Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/.
29. Об участии Министра иностранных дел Республики Беларусь Сергея Мартынова в трехсторонней встрече глав внешнеполитических ведомств Беларуси, Украины и Литвы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.by/press/news_mfa/ff5938445610e6f5.html.
30. Політичні контакти на міжпарламентському рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belarus.mfa.gov.ua/ua/ukraine-by/diplomacy>.

Степан Василюшин

**УКРАИНА-РЕСПУБЛИКА БЕЛАРУСЬ: СОТРУДНИЧЕСТВО
В ПОЛИТИЧЕСКОЙ СФЕРЕ (2005 – НАЧАЛО 2010 ГГ.)**

В статье на основе широкой источниковой базы раскрывает политические аспекты украинско-белорусских отношений в течение 2005 – начале 2010 гг., исследует направления и приоритеты двусторонних взаимоотношений.

Ключевые слова: Украина, Республика Беларусь, политические отношения, договор, внешняя политика.

Stepan Vasylyshyn

**UKRAINE – REPUBLIC OF BYELORUSSIA: COOPERATION IN
THE POLITICAL SPHERE (2005 – EARLY 2010)**

In the article the author on the foundation of the extensive origin base opens the political aspects of Ukrainian-Byelorussian relations during 2005 – early 2010. Also the author investigates the directions and priorities of bilateral interrelations.

Key words: Ukraine, Republic of Byelorussia, political relations, pact, foreign policy.

УДК 334 (477+611)

Тетяна Лахманюк

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ
МІЖ УКРАЇНОЮ І ТУНІСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ**

У статті автор розглядає торгівельно-економічну співпрацю між Україною і Туніською Республікою, акцентує увагу на договірно-правовій базі цих контактів, досліджує напрямки економічних зв'язків, їх зміст і пріоритети.

Ключові слова: Україна, Туніська Республіка, торгівельно-економічна співпраця, відносини, зовнішня політика.

Міжнародне співробітництво ще з давніх-давен складало невід'ємну сторінку розвитку тієї чи іншої країни. Деякий час Україна не мала власної державності, перебувала у сфері впливу поневолювачів, а отже говорити про самостійну діяльність і представництво на міжнародному рівні було марно. Лише після здобуття незалежності в 1991 р., перед Україною постали нові перспективи та можливості співпрацювати не лише з державами колишнього СРСР, але й з країнами Заходу, Сходу, а також – Азії та Африки. Не винятком стала і Туніська Республіка, яка однією з перших визнала незалежність України та люб'язно протягнула руку допомоги слабкій у всіх відношеннях державі. Цей факт виявився досить сприятливим для України, адже Туніс вважають однією із найрозвиненіших країн Північної Африки, з хорошою інфраструктурою та чималими запасами нафти. Незважаючи на те, що Туніська Республіка більш як у три рази менша від України за площею, вона здобула незалежність ще в 1956 р., пройшла значно довший шлях до міжнародного визнання, здобула чималий досвід, яким зараз ділиться із Україною. У свою чергу, Україна повертає Туніс своїми науковцями, а також перспективами торгівельно-економічного співробітництва.

На сьогоднішній день розвиток взаємовідносин між Україною і країнами Азії та Африки виходить на новий рівень. Якщо у минулому, це в основному були закриті від зовнішнього світу країни, то зараз відчутні тенденції позитивного розвитку на шляху до повної гармонізації їх відносин із країнами Заходу, в тому числі – з Україною. Тому для науковців тема дослідження взаємовідносин між Україною та країнами Африки є актуальною, і такою, що потребує всебічного та ґрунтовного вивчення.

Оскільки, встановлення політичних, торгівельно-економічних, гуманітарно-культурних, а також соціальних зв'язків між Україною та Туніською Республікою відбулося лише на зламі ХХ–ХХІ ст., повноцінного дослідження цієї теми як в українських, так і у туніських наукових колах немає. Можна виділити В. Макуха, який займався дослідженням взаємовідносин між Україною та країнами Магрибу, в тому числі й України і Тунісу [2].

Метою дослідження є аналіз основних подій історії налагодження і розвитку українсько-туніських міждержавних взаємин.

Завдання: висвітлити історико-політичні передумови та чинники налагодження українсько-туніської співпраці в нових геополітичних умовах; дослідити основні тенденції процесу становлення і розвитку торгівельно-економічних зв'язків, механізми формування та реалізації повноцінних двосторонніх відносин; показати місце українсько-туніських стосунків у структурі міжнародних відносин.

Встановлення торгівельно-економічних відносин між Україною і Туніською Республікою розвивається динамічно та злагоджено. Ще в 1993 р. підписано Угоду про торгівельно-економічне співробітництво, а набула чинності вона у 1994 р. В угоді зазначалося, що сторони, які її підписують, тобто Україна й Туніс зобов'язуються підтримувати дружні відносини у сфері економіки, всіляко сприяти поглибленню цих взаємозв'язків. Крім того, уряди обох країн визначали пріоритетним встановлення рівних можливостей для розвитку економічних відносин та торгівлі, як